

Снежана Марић
snezanamalic67@gmail.com

027.6:271.222(497.11)-523.4

Мирјана Димитријевић Станковић
mira.d.stankovic@gmail.com
Народна библиотека Ужице

Стручни чланак

БИБЛИОТЕКА ЦРКВЕ СВЕТОГ ЂОРЂА У УЖИЦУ

Сажељак: У раду је представљен књижни фонд библиотеке у Цркви Светог Ђорђа у Ужицу са посебним освртом на старија издања завичајних аутора, које библиотека поседује. Фонд је смештен у простору од 100 m² у застакљеним полицама. Приступ фонду је слободан. У њему се налази највише историјско-теолошке литературе, књижевности и нешто мало грађе из других области. У библиотеци се чува стара и ретка књига. Уређење књижног фонда радили су билиотекари Народне библиотеке Ужице. Сви наслови унети су у програм Фипософт (Fiposoft), као и у Ексел (Excel) табелу и ручно писану књигу инвентара. Фонд је организован по УДК класификацији. У раду је приказана и кратка историја манастирских и црквених библиотека, историја Цркве Светог Ђорђа и настанак библиотеке у Парохијском дому у Ужицу.

Кључне речи: историја цркве, специјалне библиотеке, црквена библиотека, Ужице, књиге, корисници.

Увод

Библиотеке у црквама припадају специјалним библиотекама. Као посебну организациону јединицу, библиотеку оснивају правна и физичка лица у складу са законом, којим су регулисани и остали услови за рад почев од библиотечког простора, техничке опреме, стручног кадра, библиотечко-информационе грађе и извора.

Црквене библиотеке често поседују скроман књижни фонд. Осим теолошке литературе, која углавном преовладава, фонд чине и књиге из других области, као и колекција ретких издања из ратних периода. Велики проблем је недостатак библиотечког кадра

па се сарадња са јавним библиотекама показала веома корисном. Већина библиотека није интегрисана у библиотечко-информациони систем Србије, књижни фондови су често неадекватно уређени, а старе и ретке књиге нису смештене на одговарајући начин. По мишљењу Жарка Војновића, историју српске књиге и библиотека морамо узети за манастире и њихове библиотеке. „Оне стоје у самом темељу српског библиотекарства, а неколико векова чине и његов главни садржај. Досад стечена научна знања о српској књизи дозвољавају нам да се позабавимо питањем њеног статуса у оквиру књижних збирки, које свакако имају своју сопствену логику развоја и одређене законитости, успостављене током њиховог вековног постојања, на првом месту у оквиру манастира, чије континуално бивствовање омогућава утемељено бављење овим важним сегментом историје националне културе”¹

Током турске владавине у Ужицу није било манастира. Постоје подаци да је Црква Ружица била претворена у џамију, а Црква Светог Марка радила је у отежаним околностима. Обнова црква и изградња у Ужицу, половином 19. века, одвијала се у тешко време. Знатно касније формирана је библиотека, која ће успоставити прву значајнију сарадњу са јавном библиотеком деведесетих година 20. века. Народна библиотека Ужице наставила је сарадњу са Српском православном црквом, кроз реализацију пројекта „Библиотерапија у Дому за стара лица”. Након реализације овог пројекта продужена је сарадња у виду уређења, односно класификације књижног фонда у Црквеној библиотеци. Посао је био поверен библиотекарима Народне библиотеке Ужице.

Кратак преглед развоја црквених библиотека

Историја Српске православне цркве обухвата историју православног хришћанства међу Србима. Као и код многих других народа, и код Срба се књижевност родила у цркви и била од црквених људи развијана. У време оснивања црква је имала велику подршку државе, а касније губитком државе често је била похарана, опљачкана и спаљена.

1 Жарко Војновић, *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века* (Панчево: Градска библиотека, 2020), 7.

Стара српска црквена књижевност везује се за рад браће Ђирила и Методија. „Они су научили словенски језик од македонских Словена из околине Солуна, започели су мисионарски рад у Моравској 863. године, а затим га проширили на суседну Панонију. Њихови ученици, пошто су након Методијеве смрти (885. г.) протерани из Моравске, су се разишли по земљама словенског југа и у новим повољнијим приликама развили су, раширили и довели до коначне победе дело својих учитеља”² Најважније тековине њиховог рада су стварање словенског писма, у науци названог старословенско писмо, које ће кроз векове имати редакције, чија се српска варијанта назива српскословенском редакцијом. Црквено-словенска литература и средњовековна књижевност биће писана овим писмом. Из овог периода потиче и најстарија ћирилска књига српске редакције старословенског језика *Мирослављево јеванђеље*.

Како су библиотеке биле везане за манастире, пошто је њихова судбина била променљива (често су били опљачкани а њихове драгоцености уништене), биле су неодрживе и уништаване до темеља. Можда су постојале библиотеке на српским дворовима, али о њима нема поузданих доказа. „Може се претпоставити да је постојала библиотека на двору Стевана Немање”³ Стевана Лазаревића, Ђурђа Бранковића и других. Како истиче Гордана Стокић Симончић „срећнију судбину од осталих имала је библиотека манастира Хиландара, најстарија и најбогатија наша средњовековна библиотека”⁴

У библиотеци манастира Студенице чувана су прва оригинална дела српске феудалне књижевности. Манастир Крушедол у Фрушкој гори имао је рукописну библиотеку, која се данас налази у Патријаршијској библиотеци у Београду. Позната је и библиотека манастира Манасије, у којој је постојала Ресавска школа. У Злати-

2 Јован Деретић, *Крајска историја српске књижевности* (Београд: Бигз, 1987), 6.

3 Александар Поповић, *Приручник из историје библиотеке* (Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, 1964), 66.

4 Гордана Стокић Симончић, „Манастирске и црквене збирке књига – најстарије библиотеке код Срба”, у: *Зборник радова стручној скупи, сарадња библиотеке са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији*, Краљево, 5, 6. и 7. октобар 2020, уредник Катарина Јаблановић (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2020), 17.

борском округу су, у средњем веку, постојале манастирске преписивачке школе, а касније штампарије, од којих су најзначајније биле у манастирима Рујно и Рачи. Постојала је преписивачка школа и у Мркшиној цркви. Током 18. века код Срба су се формирале митрополитске библиотеке, манастирске, парохијске и црквене. Обнављањем српске државе, почетком 19. века, почело је и оснивање читалишта из којих су настале јавне библиотеке у Србији.

Историја Цркве Светог Ђорђа

Ужичка општина се 1839. године одлучила за изградњу Храма Светог Георгија. Постојало је више разлога за изградњу цркве, наиме није било дозвољено служење литургије у граду, дрвена Црква Светог Марка је била у јако лошем стању, па се одлазило на службу у оближње Севојно.⁵ За изградњу цркве није имало довољно средстава, највећи део је добијен Указом кнеза Михаила Обреновића, којим је додељен зајам од 20000 гроша.⁶ Општина је издвојила додатна средства, а прикупљене су и донације од угледних привредника. Да би се завршила градња цркве сакупљана су и сељачка давања.⁷

Слика бр. 1 – Парохијски дом

Црква Светог Ђорђа у Ужицу освештана је 3. новембра 1844. године. Животопис и иконостас радили су сликари Милија Марковић из Пожаревца и Димитрије Посниковић из Сремских Карловаца. Ужице је тада имало „свега 707 Срба док је Турака било 3695.

5 Гордана Лазић, „Црква Светог Георгија у Ужицу”, *Ужички зборник*, бр. 18 (1989): 51.

6 Новак Живковић, *Окружје ужичко њоловином XIX века* (Титово Ужице: Народни музеј, 1984), 120.

7 Исто, 123.

Турци су имали 35 џамија”.⁸ Године 1900. испред цркве је подигнута спомен-чесма. По легенди, на том месту где је саграђена сахрањен је „господар ужичког средњовековног Града Никола Алтомановић”.⁹ Црква је оштећена током Другог светског рата, али највише је оштећена у пожару 1955. године, који је трајао неких седам дана. Тада су изгореле и оштећене бројне фреске и иконе.

Црква какву данас знамо, са портом, продавницом и гориоником, довршена је у последње две деценије 20. века. Последња велика рестаурација и ретуширање фресака рађена је 1999–2000. године, када је горионик из цркве измештен у новосазидану капелу за паљење свећа поред цркве.¹⁰ „Уметничким надахнућем и вођени саветима сликара-конзерватора Миодрага Марковића, студенти уметности: Јелена Гускић, Драган Томановић, Нела Милошевић и Горан Јовић, потрудили су се да црква добије првобитни изглед и засија новим сјајем”.¹¹ Недалеко од ужичке Цркве Светог Ђорђа налази се Парохијски дом. На идеју да се уреди дошле су 1950. године ужичке проте Јоловић и Рајаковић. Они су у Жичкој улици купили кућу за Парохијски дом од трговца Јова Боровића. Већ 1951. године свештеници су за ову кућу прибавили тапију и, уз мању адаптацију, отворен је. У њему је тада почела са радом библиотека. У истој згради се налазе црквене канцеларије као и службени станови свештеника.

Библиотека Цркве Светог Ђорђа

Књиге, тј. библиотеке одувек су биле важне свештеницима како би могли поучавати народ и подизати општу културу. „Ширећи свој утицај међу српским живљем, Српска православна црква поново се окренула свом најстаријем оруђу – писаној речи и почела са уређењем библиотека у своме окриљу”.¹² Крајем 19. и

8 Гордана Лазих, „Црква Светог Георгија у Ужицу”, *Ужички зборник*, бр. 18 (1989): 51.

9 Предраг Ковачевић, „О цркви Светог Ђорђа”, *Весџи*, бр. 3607 (2018): 27.

10 Немања Спаловић, „Историја, архитектура, живопис...”, *Весџи*, бр. 3415 (2014): 20.

11 Немања Спаловић, „Засијаће старим сјајем...”, *Весџи*, бр. 2622 (26. јун 1999): 7.

12 Гордана Стокић Симончић, „Манастирске и црквене библиотеке”, *Зборник радова са стиручној скупштини одржаној у Градској библиотеци у Руми 1. октобра*

почетком 20. века постајао је „апел високог свештенства да парохијски свештеници раде у народу на претплати разних новина и часописа, ширењу књига путем претплате. Нарочито је била велика агитација за претплату на књиге Српске књижевне задруге”.¹³ Свештеник Рајаковић основао је библиотеку 1944. године, по казивању свештеника Владимира Дуканца, садашњег старешине Цркве Светог Ђорђа у Ужицу.¹⁴

Слика бр. 2 – Део Фонда у црквеној библиотеци сада

Црквене библиотеке су након Другог светског рата биле занемарене и запуштене. Са променом друштвене климе у последњој деценији 20. и првој деценији овог века доживљавају процват. У приземљу зграде Парохијског дома Цркве Светог Ђорђа у Ужицу, на површини од 100 m² смештена је библиотека. Библиотека поседује скромно опремљену читаоницу, са око десет места за седење, рачунар уз пратећу опрему (штампач, скенер и фотокопир) и интернет. У застакљеним витринама смештено је око 4000 библиотечких јединица, различитог садржаја, које су на тај начин заштићене од влаге, високих и ниских температура као и јаке светлости. Приступ фонду је слободан, а фонд се попуњава куповином, поклоном и издавачком делатношћу Српске православне цркве. Старешине цркве односе се са пажњом према

2009, ур. Богољуб Шијаковић (Београд: Православни богословски факултет Универзитета, 2010), 8.

13 Илија Мисаиловић, „150 година Саборне цркве у Ужицу”, *Међај*, бр. 29 (1992): 103.

14 Мирјана Димитријевић Станковић и Снежана Марић, „Специјалне библиотеке: са посебним освртом на специјалне библиотеке у Златиборском округу”, *Корак дигиталне библиотеке*, бр. 5 (2020): 79.

библиотеци и труде се да у складу са финансијским могућностима увећавају фонд. У простору библиотеке временом су одржаване изложбе црквених реликвија и путира, а данас се одржавају књижевне вечери на којима се говори поезија духовног карактера, али и вечери беседништва на теолошке теме. Корисници библиотеке су углавном свештеници, становници Ужица, али и ученици средњих и основних школа.¹⁵

Фонд библиотеке

Библиотека поседује 3387 публикација. Највише књига има из области теологије и религије, око 1300, затим из домаће и светске књижевности, око 600, а завичајни фонд има око 129 публикација. Посебну збирку чине *Жиџија Свейих* и друге биографије (104 публикације). Поред поменутог, библиотека поседује и мањи број књига из историје, историографије цркава и манастира, филозофије, педагогије, медицине, географије и др. У редовном фонду смештено је 20 књига на црквенословенском језику, штампаних после 1990. године.

Стара књига, која је штампана на црквенословенском језику до 1867. године, није део редовног фонда. У редовном фонду налазе се 83 публикације, које су објављене у периоду од 1868. године до 1900. године. С обзиром на године издавања, посебна пажња је посвећена овим публикацијама, јер је њихов број веома ограничен у фондовима других библиотека. У раду је дат табеларни приказ ових издања разврстан по научним областима и временским периодима (Табела бр. 1).

Год. издавања	Религија	Друш. науке	Прир. науке и мед.	Уметност	Књижевност	Биографије и историја	Укупно
1868–1880	2	1			1	2	6
1881–1890	2	1	1	1	4	6	15
1891–1900	5	3	1	1	40	12	52
Укупно	9	5	2	2	45	20	83

Табела бр. 1 – Издања 1868–1900. године

¹⁵ Исто, 81.

Међу овим публикацијама доминирају добро очувана издања Српске књижевне задруге. Значајно је поменути и друга дела, нпр. дело Константина Н. Ненадовића *Живої и дела великої Ђорђа Пеїровића Кара-Ђорђа Врховної Вожда ослободиоца и Владара Србије и живої њеїови Војвода и јунака: као ірадиво за срдску истїорију од іодине 1804. до 1813.* (у два тома), издато у Бечу 1883. и 1884. године. Интересантна је судбина овог дела, које је било „непожељно за режим Обреновића”¹⁶ и забрањено у Србији 1891. године. Међутим, 1903. године мостараска књижара је „откупила 1000 још непродатих примерака од бечког штампара Вернаја са правом прештампавања”.¹⁷ Упркос свим оклоностима ово издање налази се на полицама 11 библиотека у Србији, које су до сада видљиве у Узајамном каталогу. Једна од ретких публикација које се налази у библиотеци је и *Повијестїи римске Тиїа Ливија од саздања ірада Рима*, књ. 1. Преводаилац је varaždinski класични филолог Фердо Паџур (1845–1911). Фердо је поред превода историје Рима оставио иза себе више од тридесет превода различитих дела класичне римске и грчке књижевности.¹⁸ Први том ове књиге веома је редак у нашим библиотекама, а може се погледати дигитализована публикација на сајту: <https://library.foi.hr/dbook/index.php?B=1&item=X00777>.¹⁹

Фонд је подељен на четири целине, прилагођене просторном смештају у оквиру застакљених ормара. Прву целину чине енциклопедије и речници, књиге из правописа, језика, сабрана дела домаћих и страних аутора. Сабрана дела домаћих писаца, који се налазе у фонду, су дела: Иво Андрић, Матија Бећковић, Јован Дучић, Вук Драшковић, Момир Крсмановић, Живорад Лазић,

16 Константин Н. Ненадовић, *Живої и дела великої Ђорђа Пеїровића Кара-Ђорђа Врховної Вожда олободиоца и Владара Србије и живої њеїови Војвода и јунака: као ірадиво за срдску истїорију од іодине 1804. до 1813.* (Беч: Штампарија Јован Н. Вернаја, 1883), IV

17 Исто, 19.

18 Ana Škriljevečki, „Ferdo Pažur (1845– 1911), zaboravljeni varaždinski klasični filolog i prevoditelj”, *Radovi Zavoda za znanstveni rad* (2020): 159–182. <https://bit.ly/4ar2Bvn> (preuzeto 25. 5. 2023).

19 Titus Livijus, *Povijesti rimske Tita Livija od sazdanja grada Rima* (Varaždin: J. B. Stitler, s. a.), dostupno <https://bit.ly/3RPaDqr> (preuzeto 25. 6. 2023).

Десанка Максимовић, Славомир Настасијевић и Данко Поповић. Углавном су то дела српских писаца у којима су описани значајни догађаји, који су обележили историју нашег народа, као и значајна дела из домаће књижевности. На полицама се налазе и сабрана дела страних писаца: Оноре де Балзака, Фјодора Достојевског, Жан-Пол Сартра, Ивана Сергејевича Тургенјева и других. Поред сабраних дела у овој целини смештена је скромна збирка књига из домаће и светске књижевности, а посебну целину чине књиге из образовања, природних наука, географије и историје. Такође у овом простору посебно су издвојене серијске публикације: новине, часописи, зборници, извештаји, календари, као и видео и звучне касете. Највећи део часописа чине: *Богословље*, *Православље*, *Православна мисао*, *Православни мисионар* и *Светосавско звонце*.

У другом делу смештене су књиге са тематиком из теологије тј. православља. Део фонда чине дела о Светом Сави, који је „величанствена фигура српске културе и стоји на почетку историје српских манастирских библиотека”.²⁰ Посебно су издвојени минеји, акатисти, псалтири и Едиција „Хиландарски путокази”, као и дела владике Николаја Велимировића и *Житија Светих*.

Слика бр. 3 – Едиција Хиландарски путокази

У библиотеци се налази књига *Нови завјети Госњода нашега Исуса Христа*, коју је превео Вук Стефановић Караџић 1847. године. Та година се узима као „година Вукове победе, и година у којој је коначно доказао да је српски народни језик једини прави језик

²⁰ Невена Томић, „Манастирске библиотеке у Србији”, у *Манастирске и црквене библиотеке: зборник радова са стручној скупи одржаној у Градској библиотеци у Руми 1. октобра 2009*, уредник Богољуб Шијаковић (Београд: Службени гласник, 2010), 6–12.

Срба”²¹ Библиотека поседује издање *Горској вијенца* из 1847. године, *Свeйїо ѱисмо Сїѱароїа и Новоїа завјeтїа* из 1868. *Сїѱари завјeтї* је превео Ђура Даничић, а *Нови завјeтї* Вук Стефановић Караџић. То је прво издање целокупног *Свeйїої ѱисма* штампано на новом језику. Књига је добро очувана, наслов је хрватни, а штампање двостубачно. Корице су од картона обложеног орнаментираном кожом.

Трећу целину чини завичајни фонд који садржи публикације везане за ужички крај. Завичајни писци помажу нам да упознамо прошлост свог краја, а у свом раду треба да имају „одређену дозу критичности и објективности при избору теме, да познају историју и да поред завичајног фонда користе све изворе који би могли да потврде или одбаце добијене информације”²² У завичајном фонду парохијске библиотеке налазе се књиге Симе Милутиновић Сарајлије,²³ које датирају из 1899. године. У библиотеци се налази и његово најпознатије дело, епски спев *Сердијанка* у ком је опеван Први српски устанак, са петнаест хиљада стихова писаних у десетерцу. Поред Сарајлије ту је и роман *На ѱуђем ѱослу*, аутора Тадије Костића,²⁴ из 1924. године. Полице

21 Љубомир Стојановић, *Живот и рад Вука Сїефановића Караџића* (Београд: Штампарија „Макарије”, 1924), 601.

22 Десанка Стаматовић, „Завичај – место под сунцем. Искуства завичајног писца”, *Библиотeке и иденїтїтeтї: зборник радова са научної скуїа одржаної 25. и 26. маја 2017. године у Панчеву*, уредник Горан Траиловић (Панчево – Нови Сад – Сомбор: Интелекта, 2018), 9.

23 Сима Милутиновић Сарајлија, који води порекло из ужичког краја, рођен је 1791. године у православној трговачкој породици у Сарајеву, где су му родитељи дошли из Србије. Симин отац Милутин, родом је из села Рожанства, у ужичком округу, а старином из села Комарница у племену Дробњак. Сима је српски песник, историчар, скупљач народних песама, Његошев учитељ, човек с великим бројем разноврсних занимања. У књижевној историји и књижевној критици сврстан је у епоху класицизма и предромантизма. У раду као и у животу стварао је и живео хаотично: био је слављен као ретко који песник у свом времену – „богомдани песник”, али и оспораван. Види више: Видан Николић, „Једна песничка свадба деветнаестог века у светлу друштвених и књижевних кретања Срба у дијаспори”, *Исходїшїа*, бр. 5 (2019): 346.

24 Тадија Костић рођен је у Трнави код Ужица 1863. године. Службовао је најпре као учитељ у околини Пожаревца, затим у Ивањици па у Карану, где се 1887. године запопио и преузео парохију свог оца Петра, који је те године умро. После Карана на дужности свештеника био је у Горњем Милановцу, затим у Нишу и Београду. Иза себе је оставио десет књига приповедака,

библиотеке краси и дело Слободана Јовановића *Влада Александра Обреновића*, из 1929. године. Слободан Јовановић је био сарадник издавачке и штампарске куће Геце Кона, написао је предговор у јубиларном Каталогу Геце Кона из 1935. године.²⁵ Овај издавач је допринео да се српска култура и лепота српског језика и стваралаштва подигне на светски ниво. Део фонда Библиотеке штампан је у „Издавачкој књижарници Геце Кона”, која је покренута када и најзначајнији књижевни часопис у 20. веку *Српски књижевни гласник*, 1901. године. Поред мемоара и биографија, у фонду се налазе и књиге које се баве историјом Србије као и историјом Ужица и Златиборског округа, попут дела Милорада Искрина, Ђорђа Пилчевића, Гојка Шкора, Илије Мисаиловића и др.

Четврту целину чини Збирка ретке књиге, односно ратних издања из периода: 1912–1913, 1914–1918, 1941–1945. године. У овој Збирци има 31 публикација, од којих су најбројнија издања објављена у току балканских ратова, само једна публикација објављена у току Великог рата и шест публикација објављених током Другог светског рата (види Табелу бр. 2).

Год. издавања	Религија	Друш. науке	Прир. н. и мед.	Уметност	Књижевност	Биографије и историја	Укупно
1912–1913	3	2	1		12	6	24
1914–1918					1		1
1941–1945	2	2	1			1	6
Укупно	5	4	2		13	7	31

Табела бр. 2 Издања из ратних периода: 1912–1913, 1914–1918. и 1941–1945.

Дела протојереја Јевсевија Поповића (1838–1922), који је био професор Историје цркве на Богословском факултету у Черновицима, део су ове збирке. Његова *Ойћа црквена истџорија са црквеностџајистџичким догајћком*. Књ. 1 (до 1054) и Књ. 2 (од 1054. до 1912), издата 1912. године, описују појам цркве као и

један роман, две свеске Кићиних доколица, један недовршени роман и драму у рукопису. Био је сарадник у часописима: *Градина*, *Бранково коло*, *Босанска вила*, *Венац* и *Звезда*. Радослав В. Познановић, „Свештеничка породица Костић из Карана”, *Живџић и дело Тадије П. Косџића: научни скуј џоводом 140 џодина од рођења*, уредник Борисав Челиковић (Горњи Милановац: Библиотека „Браћа Настасијевић”, 2003), 13–19.

²⁵ Велимир Старчевић, *Књија о Геци Кону* (Београд: Просвета, 1992), 10.

њену историју. Ово ратно издање је ретко у српским библиотекарима. Дело је преведено са немачког, а „превод наградио Високопреосвећени епископ вршачки Гаврило Змејановић са хиљаду круна”.²⁶ У оквиру ратних издања је и књига *Србијански венац*, аутора Милосава Јелића. Ово је прво издање, штампано у Солуну, а Народна библиотека Србије га је дигитализовала.²⁷ Књига је посвећена погинулим јунацима у Првом светском рату. На крају књиге налази се подсетник у коме је описана погибија опеваних јунака. Од значајних дела треба поменути и *Просветно-културни животи православног Срба у Призрену и његовој околини у XIX и почетком XX века*, са успоменама писца, аутора Петра Костића (1852–1934). У књизи су описана и сећања на Србе, њихове борбе и жртве за слободу.

Подаци о целокупном фонду, без фонда старе и ретке књиге, унети су и у Ексел табелу, у којој су поделе направљене према УДК²⁸ класификацији. Ознаке група у Ексел табели идентичне су са ознакама на граничницима у фонду. Овако сређена табела користиће као основно помоћно средство за сналажење у фонду при позајмици и улагању публикација. Библиотекари су се трудили да поједноставе организацију фонда по УДК систему, како би се волонтери лакше сналазили у раду.

У Парохијском дому смештена је драгоцену збирка старе и ретке књиге, која се чува у другој просторији у посебним ормарима. Приступ овим књигама је ограничен и могућ само у присуству свештеника, тако да се поштује законска регулатива из ове области.²⁹ Неколико примерака старе и ретке књиге из ове збирке ауторке су описале у раду „Специјалне библиотеке”.³⁰

26 Јевсевије Поповић, *Ојћа црквена историја са црквеностаринским догађајком* (Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија, 1912), насловна стр.

27 Милосав Јелић, *Србијански венац* (Солун: Штампарија Влад. М. Анђелковића, 1917); доступно на: <https://bit.ly/478WjxE> (преузето 30. 6. 2023).

28 Универзална децимална класификација, доступно на <https://bit.ly/485mkPE> (преузето 30. 6. 2023).

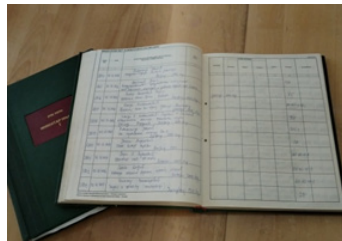
29 Закон о старој и реткој библиотечкој грађи, *Службени гласник РС*, бр. 52 (15. јул 2011).

30 Мирјана Димитријевић Станковић и Снежана Марић, „Специјалне библиотеке: са посебним освртом на специјалне библиотеке у Златиборском округу”, *Корак дигиталне библиотеке*, бр. 5 (2020): 79.

У плану је реновирање библиотеке у Парохијском дому. Библиотека ће добити боље уређен простор и више места у читалоници. У њој ће се и даље одржавати говори о духовној поезији, беседе и књижевне вечери.

Инвентарисање књига

Фонд библиотеке инвентарисан је у руком писаној књизи инвентара. Публикације се инвентаришу и у програму Фипософт, где се уносе и подаци о аутору, наслову, години издавања, месту издавања, УДК каласификацији, инвентарном броју, а има и напомене. Сигнирање се вршило по УДК³¹ класификацији. Већина књига је очувана без обзира на године издавања, тако да су видљиви подаци о аутору и наслову. Уколико нису видљиви, или су пак оштећени подаци о години или месту издавања књиге, приликом уноса коришћене су скраћенице.³²

Слика бр. 4 – Књига инвентара

Библиотека у Парохијском дому православне Цркве Свети Ђорђе није део библиотечко-информационог система Републике Србије па за аутоматизацију пословања користи програм за библиотечко пословање Фипософт.³³ Поред евиденције о публикацијама у њему се воде и евиденције о корисницима и позајмици. Библиотека користи овај програм од 2015. године. Намењен је мањим библиотекама и не садржи могућност уноса потпуног библиографског описа дела према међународним стандардима, мада омогућава различите врсте исписа као и

31 Универзална децимална класификација је у основи сигнатуре (ознаке смештаја грађе).

32 [б. м.], [б. г.] за ћирилична издања, [s. a.], [s. l.] за латинична издања.

33 <https://bit.ly/483N4XP> (преузето 11. 7. 2023).

испис књиге инвентара. Претраживање је могуће вршити по наслову, аутору, издавачу, месту и години издавања, УДК броју, задужењу корисника итд. Белешка о врсти грађе додаје се уз инвентарни број. У библиотеци овог типа, за аутоматизацију пословања могу се користити и друга софтверска решења попут БИСИС-а, COBISS-а, НИБИС-а,³⁴ у којима је испоштован UNIMARC³⁵ формат за библиографске податке. За рад у овим софтверима неопходна је перманентна едукација библиотекара и добијање сертификата, што опет захтева да свака специјална библиотека има запослено стручно лице.

Inventarni broj	Autor	Naslov	Izdavač	Mesto objavljenja	Godina
0002	Jovan Zujavski	Zaboravljeni put istinskog bogoslova		Цетиње	2000
0003		Сабране песме Старица и Новог завет		Београд	1976
0004		Илустрована Библија за младе		Београд	1981
0005	Jan Brjaja	Пошете у мигру 1. 2. Православне њ		Београд	1989
0006		Библиографска ланска релатива		Београд	1990
0007		Последња времена		Цетиње	2001
0008	Томас Смиљичевић	Историја Српске православне цркве		Београд	1991
0009	Томас Смиљичевић	Историја Српске Православне Цркве		Београд	1991
0010	Томас Смиљичевић	Историја Српске Православне Цркве		Београд	1991
0011	Антоније Буги	Јеванђеља и кн. (изабране пропови)		Цетиње	1996
0012		Осам венца Студнице-зборник ра		Београд	1996
0013		Сабране песме - променаца поводом ко		Београд	1977
0014	Новак Вукотр	Пола врана северних камена у Хрватској	Матрикс Кримен	Загреб	1989
0015	Јован Дуњић	Песме, књ. 1		Београд-Сарај	1989
0016	Јован Дуњић	Градске и клирске. Става поред пута		Београд-Сарај	1989
0017	Јован Дуњић	Билега цркви Радославна. књига 1 и сарај		Београд-Сарај	1989
0018	Јован Дуњић	Мори салутицаде - њишкевана обичаја		Београд-Сарај	1989
0019	Јован Дуњић	Гроф Сава Владиславшић - један Срб		Београд-Сарај	1989
0020		О Јовану Дуњићу 1900-1989		Београд-Сарај	1989
0021	Сретен Петковић	Хиландар		Сремски К.	1970
0022	Десанка Максимовић	Сабране песме. књ. 1		Београд	1982
0023	Десанка Максимовић	Сабране песме. књ. 2		Београд	1982
0024	Десанка Максимовић	Сабране песме. књ. 3		Београд	1982

Напомена: редови црвене боје означавају издате књиге.
Поља 'Цитска карта', 'Prezime' i 'Ime' означавају члана коме је књига третино издата.

Слика бр. 5 – Изглед књиге инвентара у програму Фипософт

Закључак

Опште стање специјалних библиотека може се сагледати на основу неколико параметара: простор, библиотечка и рачунарска опрема, кадрови, фондови и коришћење фондова и услуге. Данас су могућности повећавања простора и фондова црквених и манастирских библиотека велике, па је потребно посветити већу пажњу њиховом уређењу.

34 БИСИС – библиотечко информациони систем за подршку раду свих типова библиотека <https://www.bisis.rs/>; COBISS – кооперативни онлајн библиографски систем и сервис за узајамну каталогизацију <https://sr.cobiss.net>; НИБИС – нишки информационо библиотечки систем који развија Машински факултет у Нишу од 2003. године; http://www.nbss.rs/e_publikacije/nibis.pdf (преузето 24. 6. 2023).

35 UNIMARC – Universal Bibliographic Control and International, <https://bit.ly/3Nagb5G> (преузето 24. 6. 2023).

Уколико би Библиотека у Парохијском дому имала лице које би волонтирало, испуњавала би услове за регистрацију у МБС (Мрежа библиотека Србије),³⁶ наведене у Правилнику о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности. Било би пожељно да буде део Узајамне каталогизације и да се прикључи у СОBISS. Као пример добре праксе је Библиотека манастира Студенице која је постала пуноправни члан међународног онлајн библиографског система СОBISS,³⁷ кроз „Пројекат уређења библиотеке манастира Студенице – од традиције до савремених стандарда”. Поред ове манастирске библиотеке у систему се до сада налазе и Библиотека Српске патријаршије, Београд; Библиотека Српске православне богословије „Св. Кирила и Методија” у Призрену и библиотека „Светог Владике Николаја”, Жича.

За разлику од јавних и школских библиотека, у специјалним библиотекама није предвиђен минималан број јединица грађе. Што се тиче црквене библиотеке у Парохијском дому у Ужицу, она поседује богат књижни фонд који се може позајмити и изнети ван библиотеке. Фонд је смештен у застакљене полице и заштићен је од влаге, као и од ниских и високих температура. За разлику од неких других црквених библиотека, ова библиотека ради у одличним условима, располаже свим неопходним ресурсима и користи савремену опрему у свом пословању. Једино постоји потреба за проширењем читаоничког дела. Библиотека нема решено кадровско питање, што је неопходно учинити у наредном периоду.

36 „Правилник о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности”, *Службени гласник РС*, бр. 39 (30. април 2013).

37 Маја Анђелковић. „Пројекат уређења библиотеке манастира Студенице – од традиције до савремених стандарда”, *Сарадња библиотеке са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији: зборник радова стручној скупи [на тему] сарадња библиотеке са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији*, Краљево, 5. 6. и 7. октобар 2020. Уредник Катарина Јаблановић (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2020), 159.

Литература:

1. Анђелковић, Маја. „Пројекат уређења библиотеке манастира Студенице – од традиције до савремених стандарда”, *Сарадња библиотека са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији: зборник радова стручној скупи [на тему] сарадња библиотека са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији*, Краљево, 5, 6. и 7. октобар 2020. Уредник Катарина Јаблановић, 159–178. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2020.
2. Бегенишић, Добрила. „Унапређење сарадње јавних библиотека са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији”, *Сарадња библиотека са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији: зборник радова стручној скупи [на тему] сарадња библиотека са библиотекама традиционалних цркава и верских заједница у Републици Србији*, Краљево, 5, 6. и 7. октобар 2020. Уредник Катарина Јаблановић, 51–57. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2020.
3. Војновић, Жарко. *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века*. Панчево: Градска библиотека, 2020.
4. Грујић, Радослав. *Православна српска црква*. Београд: Издавачка књижевница Геце Кона, 1920.
5. Деретић, Јован. *Крајња историја српске књижевности*. Београд: Бигз, 1987.
6. Димитријевић Станковић, Мирјана и Снежана Марић. „Специјалне библиотеке: са посебним освртом на специјалне библиотеке у Златиборском округу”. *Корак библиотеке*, бр. 5 (2020): 71–86.
7. Живковић, Новак. *Окружје ужичкој половином XIX века*. Титово Ужице: Народни музеј, 1984.
8. „Закон о старој и реткој библиотечној грађи” *Службени гласник Републике Србије* бр. 52(2011).

9. Иванић, Душан, „Србијанка: питање кохерентности”, у: *Сима Милутиновић Сарајлија: књижевно дело и културно-историјска улога у Зборнику радова са научној скупи одржаној 15. и 16. октобра 1991. године поводом двестагодишњице јесениковој рођења*. Уредник Марта Фрајнд, 115–125. Београд: Институт за књижевност и уметност, 1993.
10. Јелић, Милосав. *Србијански венац*. Солун: Штампарија Влад. М. Анђелковића, 1917, доступно на: <https://bit.ly/478WjxE> (преузето 30. 6. 2023).
11. Ковачевић, Предраг. „О цркви Светог Ђорђа”, *Весџи*, бр. 3607 (2018): 27.
12. Лазић, Гордана „Црква Светог Георгија у Ужицу”. *Ужички зборник*, бр. 18 (1989): 51–69.
13. Livijus, Titus. *Povijesti rimske Tita Livija od sazdanja grada Rima*. У Varaždinu: J. B. Stitlera, s.a. доступно на: <https://bit.ly/3RPaDqr> (преузето 25. 6. 2023).
14. Мисаиловић, Илија. „150 година Саборне цркве у Ужицу”, *Међај*, бр. 29 (1992): 101–103.
15. Ненадовић, К. Константин. *Живој и дела великој Ђорђа Пејровића Кара-Ђорђа Врховној Вожда ослободилоца и Владара Србије и живој његови Војвода и јунака: као традиво за србску историју од године 1804. до 1813*. Беч: У Штампарији Јован Н. Вернаја”, 1883.
16. Николић, Видан, „Једна песничка свадба деветнаестог века у светлу друштвених и књижевних кретања Срба у дијаспори”, *Исходишја*, бр. 5 (2019): 345–355.
17. Петковић, Љубица. *Библиотјека цркве Лазарице*. Крушевац: Црква Лазарица: Народна библиотека, 2007.
18. Познановић, В. Радослав, „Свештеничка породица Костић из Карана”, у *Живој и дело Тадије П. Костића: научни скупи поводом 140 година од рођења*. Уредник Борисав Челиковић, 13–19. Горњи Милановац: Библиотека „Браћа Настасијевић”, 2003.
19. Поповић, Александар. *Приручник из историје дидблиотјеке*. Београд: Завод за издавање удбеника Социјалистичке Републике Србије, 1964.

20. Поповић, Јевсевије. *Ойћа црквена историја са црквеносла-
вничким додацима*. Сремски Карловци: Српска манастирска
штампарија, 1912.
21. Правилник о националним стандардима за обављање библи-
отечко-информационе делатности, *Службени гласник РС*, бр.
39 од 30. априла 2013.
22. Пузовић, Предраг. *Српска историја: историја српске
православне цркве*. Београд: Православна реч, 2010.
23. Ружичић, Никанор. *Историја српске цркве*, књ. I. Загреб:
Српска штампарија, 1893.
24. Слијепчевић, Ђоко. *Историја српске православне цркве бр. 1*.
Београд: БИГЗ, 1991.
25. Спаловић, Немања, „170 година Ужичког храма Светог вели-
комученика Георгија: Историја, архитектура, живопис...”.
Весџи, бр. 3414 (2014): 20.
26. Спаловић, Немања „Засијаће старим сјајем...” *Весџи*, бр. 2622
(26. јун 1999): 7
27. Стаматовић, Десанка „Завичај – место под сунцем. Искуства
завичајног писца”, *Библиотеке и иденитет*: зборник радова
са научној скуја одржаној 25. и 26. маја 2017. године у Панчеву.
Уредник Горан Траиловић, 9 –23. Панчево – Нови Сад – Сом-
бор: Интелекта, 2018.
28. Старчевић, Велимир. *Књига о Геце Кону*. Београд: Просвета,
1992.
29. Стојановић, Љубомир. *Живот и рад Вука Стефановића
Караџића*. Београд: Штампарија „Макарије”, 1924.
30. Стокић Симончић, Гордана „Манастирске и црквене библио-
теке”, у: *Зборник радова са стручној скуја, одржаној у Градској
библиотеци у Руми 1. октобра 2009*. Ур. Богољуб Шијаковић,
7– 8. Београд: Православни богословски факултет Универ-
зитета, 2010.
31. Стокић Симончић, Гордана „Манастирске и црквене збирке
књига – најстарије библиотеке код Срба”, у: *Зборник радова
стручној скуја, сарадња библиотеке са библиотекама тра-
диционалних цркава и верских заједница у Републици Србији*,

- Краљево, 5, 6. и 7. октобар 2020. Уредник Катарина Јаблановић, 17–28. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2020.*
32. Томић, Невена. „Манастирске библиотеке у Србији” у: *Манастирске и црквене библиотеке: зборник радова са стручној скупи одржаној у Градској библиотеци у Руми 1. октобра 2009, уредник Богољуб Шијаковић, 6–12. Београд: Службени гласник, 2010.*
 33. Škriljevečki, Ana, „Ferdo Pažur (1845–1911), zaboravljeni varaždinski klasični filolog i prevoditelj”, *Radovi Zavoda za znanstveni rad* (2020): 159–188, dostupno na: <https://bit.ly/4ar2Bvn> (preuzeto 25. 5. 2023).
 34. Смиљанић, Илија, аутор пројекта „Програм за вођење библиотеке”, <https://bit.ly/483H4XP> (преузето 11. 7. 2023).

The Library of the Church of St. George in Užice

Summary: The paper begins with a brief overview of the history of the Serbian Orthodox Church, as well as the history of the Church of St. George in Užice. The paper presents the book collection of the library in the Church of St. George in Užice with a special focus on the older editions of local authors. The collection is housed in an area of 100 m² in glazed bookcases. The arrangement of the books is internal with an open access. It consists of about 4,000 titles of different content, mainly of historical and theological nature. Old and rare books are also kept in the Library. The book material is arranged according to the UDC classification. All titles are entered into the Fiposoft program, an Excel spreadsheet, and an inventory book. In 2022, the librarians of the Užice Public Library worked on the revision of the Library collection.

Keywords: church history, special libraries, church library, Užice, books, users.

Примљен рукојис 30. 6. 2023.

Исправке рукојиса 8. 9. 2023.

Прихваћен за објављивање 14. 9. 2023.